Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku

-Wydział Instrumentalny-

Ireneusz Stawniak

„Obój w twórczości solowej i kameralnej Antala Dorátiego”

Promotor: prof. Józef Raatz

Promotor pomocniczy: dr. Monika Karwaszewska

Celem niniejszej dysertacji jest ukazanie sylwetki Antala Dorátiego w kontekście jego licznych kompozycji z udziałem oboju. Autor rozprawy zainteresował się zarówno twórczością jak i osobą tego światowej sławy węgiersko-amerykańskiego dyrygenta i kompozytora w momencie zetknięcia się z solowym dziełem pt. *Cinq pièces pour le hautbois seul*. Znikoma ilość informacji w języku polskim o Antalu Dorátim oraz fakt, że napisał on aż sześć utworów na obój obudziła w autorze pracy chęć odkrycia tego artysty.

Praca doktorska pt. *Obój w twórczości solowej i kameralnej Antala Dorátiego* składa się z dwóch obszernych rozdziałów opisujących dwa najważniejsze aspekty życia kompozytora – dyrygowanie i komponowanie.

Pierwszy rozdział rozprawy poświęcony jest życiu i karierze dyrygenckiej Antala Dorátiego. Trzeba zaznaczyć, że właściwie w całości opiera się na tłumaczeniu autobiografii kompozytora pt. *Notes of seven decades,* wydanej w Detroit w 1981 roku oraz fragmentów pochodzących z książki Richarda Chlupaty'ego pt. *Antal Doráti and the Joy of making music*, wydanej w 2006 roku w Romsey. Autor pracy zdecydował się na taki krok, ponieważ źródła w języku polskim, niemieckim i węgierskim, do których dotarł, cechowały się krótkimi i mało szczegółowymi wzmiankami o tej (jak się okazało po wglądzie w wyżej wymienione materiały) wybitnej osobistości. *Notes of seven decades* jest jedynym tak obszernym źródłem w pełni opisującym sylwetkę kompozytora.

W założeniu rozdział pierwszy miał odnosić się tylko do kluczowych momentów z życia i kariery Antala Dorátiego. Po zapoznaniu się z tymi dwiema pozycjami, autor pracy postanowił jednak o wiele dokładniej opisać wyżej wymienione aspekty, prezentując także niesamowicie trafne i błyskotliwe komentarze oraz przemyślenia kompozytora. Te ostatnie pokazują jak

wspaniałym, wrażliwym i w pełni oddanym muzyce człowiekiem był Antal Doráti. Pokazują również jak doskonałym obserwatorem i komentatorem rzeczywistości był ten węgiersko-amerykański kompozytor i dyrygent. Autor rozprawy jest pełen nadziei, że wzbogacenie rozdziału o przemyślenia i komentarze Antala Dorátiego, które sprawiają wrażenie uniwersalnych, przyniesie wiele korzyści nie tylko oboistom, ale także każdemu muzykowi (bez względu na specjalność), który zetknie się z tym tekstem. W dodatku autorowi pracy wydaje się bardzo możliwe, że po przeczytaniu historii tego arcyciekawego człowieka, ktoś może uznać Antala Dorátiego za swój - nie tylko muzyczny autorytet.

Rozdział drugi ukazuje postać Antala Dorátiego w kontekście pracy twórczej i powołania jakim bez wątpienia było komponowanie. Zawiera również opis stylu kompozytorskiego oraz spis wszystkich zachowanych dzieł. Trzeba dodać, że informacje odkrywające te aspekty pochodzą z trzech artykułów Caluma MacDonalda, pt. *Antal Doráti: Composer: A Catalogue of His Works,* które ukazały się na łamach czasopisma *Tempo.*

Znaczna część rozdziału drugiego poświęcona jest twórczości obojowej Antala Dorátiego, w tym analizie trzech utworów zróżnicowanych pod względem formalnym i fakturalnym, które wchodzą w skład dzieła artystycznego. Są to *Notturno & Capriccio* na obój i kwartet smyczkowy*, Cinq pièces pour le hautbois seul* na obój solo i *Duo Concertante* na obój i fortepian. Ich opisy, okoliczności powstania oraz analizy interpretacyjno-wykonawcze uporządkowane są chronologicznie. Warto dodać, że autor pracy dotarł również do źródła, które daje odpowiedź na pytanie dotyczące powiązań kompozytora z wybitnym oboistą - Heinzem Holligerem, dla którego powstały aż trzy z sześciu utworów. Dwa z nich – *Cinq pièces pour le hautbois seul* oraz *Duo Concertante* (napisane właśnie z myślą o Holligerze) zostały omówione w niniejszej dysertacji.

Antal Doráti bez wątpienia należy do znaczących i wyróżniających się muzyków XX wieku. Ten węgiersko-amerykański artysta rozpoznawalny jest głównie dzięki swojej wybitnej karierze dyrygenckiej oraz bardzo bogatej dyskografii. Warto wspomnieć jednak, że większość swojego życia poświęcił na pracę twórczą, a pisanie muzyki było dla niego jednym z ważniejszych aspektów. Mówił o sobie, że nie jest „komponującym dyrygentem", a „dyrygującym kompozytorem". To zdanie obrazuje jak istotne było dla niego tworzenie muzyki.

Niniejsza dysertacja powstała z dwóch powodów. Pierwszy – główny z nich to fakt, że Antal Doráti napisał sześć utworów przeznaczonych na obój, z czego trzy z nich zadedykował legendzie tego instrumentu – Heinzowi Holligerowi. Drugi powód – równie ważny to praktycznie brak jakichkolwiek informacji w języku polskim na temat tego wybitnego artysty. To spowodowało, że autor dysertacji postanowił rozpropagować mało znaną, aczkolwiek bardzo ciekawą i wymagającą twórczość obojową Antala Dorátiego oraz opisać w dość obszerny sposób jego postać.

Zapoznanie się z twórczością i historią tego wybitnego artysty, zwrócenie uwagi na jego wyjątkowy wkład w dwudziestowieczną literaturę obojową oraz pochylenie się nad jego wspaniałymi przemyśleniami dotyczącymi pasji, muzyki, życia i świata mogą uświadomić jak ważną postacią powinien być dla oboistów ten nieco zapomniany węgiersko-amerykański kompozytor.

Do pracy dołączona jest płyta CD zawierająca nagrania następujących utworów:

1. **Notturno & Capriccio** na obój i kwartet smyczkowy.

   Notturno – Andante, rubato

   Capriccio – Vivace, capriccioso
2. **Cinq pièces pour le hautbois seul** – na obój solo.

   La cigale et la fourmie

   Lettre d'amour

   Fugue à trois voix

   Berceuse

   a Légerdemain
3. **Duo Concertante** – na obój z fortepianem.

   Libero, rubatissimo (lento, quasi una cadenza) – Lento, rubato

   [Lento] – Molto vivace

Stanisław Moniuszko Academy of Music Gdańsk

-Instrumental Faculty-

Ireneusz Stawniak

„Antal Doráti and his solo and chamber oboe works"

Promoter: Professor Józef Raatz

Auxiliary Promoter: Ph.D. Monika Karwaszewska

The objective of this dissertation is to present a profile of Antal Doráti with regard to his numerous works involving the oboe. An encounter with the solo work entitled *Cinq pièces pour le hautbois seul* resulted in a genuine interest of the author in the works and life of Antal Doráti, the world-renowned Hungarian-American conductor and composer. Due to the scarcity of Polish sources on Antal Doráti as well as the fact that he composed as many as six oboe works, the author decided to become acquainted with his life and compositions.

The doctoral thesis entitled *Antal Doráti and his solo and chamber oboe works* consists in the artistic work recorded on a CD, which includes the following three oboe compositions: *Nutturno & Capriccio* written for oboe and string quartet, *Cinq pièces pour le hautbois seul* for solo oboe, and *Duo Concertante* intended for oboe and piano. The dissertation, on the other hand, comprises two chapters in which the author described the most important aspects in the life of the composer such as conducting and composing. It should be noted that the presentation of Antal Doráti as a composer is primarily based on his oboe works.

The first chapter of the dissertation, being devoted to the life and the conducting career of Antal Doráti, is, for the most part, based upon the translation of the English autobiography of the composer entitled *Notes of seven decades*, published in Detroit in 1981, along with the passages from Richard Chlupaty's *Antal Doráti and the Joy of making music*, published in Romsey in 2006. The author of the dissertation justifies his decision to use the aforementioned sources by pointing out that sources available in Polish, German and Hungarian mentioned the figure of Doráti - an outstanding personality, as it turned out after careful reading - only very briefly. *Notes of seven decades* is the only

available source that would in such an extensive manner introduce and describe the profile of the composer.

Initially the first chapter was meant to pertain only to the most significant moments in Antal Doráti's life. However, after familiarising himself with the main two sources, the author of the dissertation decided to be much more detailed in his descriptions, including also the composer's witty and incisive comments and thoughts. The latter present Doráti not only as a wonderful and sensitive person, utterly devoted to music, but also as a keen observer of everyday life. Thus the author hopes that, by virtue of incorporating Doráti's personal and universal observations, both oboists and musicians in general (irrespective of their expertise) will find this dissertation valuable. What is more, the author believes that after having read the thesis, one may see Antal Doráti as his or her musical authority figure.

The second chapter focuses on Antal Doráti in relation to his creative work and composing, which unmistakably could be seen as his great devotion. In addition, the chapter also describes his compositional style. One should also be mindful of the fact that all the information revealing the aforementioned aspects was gathered based on Calum MacDonald's three articles entitled *Antal Doráti: Composer: A Catalogue of His Works* published in *Tempo* magazine.

The primary focus of the second chapter is Doráti's oboe works embracing also the analysis of three musical compositions included in the artistic work, and varied in terms of both form and texture. The compositions are the following: *Notturno & Capriccio* for oboe and string quartet, *Cinq pièces pour le hautbois seul* for solo oboe, and *Duo Concertante* intended for oboe and piano. The author arranged descriptions of the works, circumstances of their composition, and analyses pertaining to interpretation and performance in a chronological order. It is also worth mentioning that he got to the source, which shed some light on Doráti's connections with an extraordinary oboist Heinz Holliger, for whom three out of six works were composed. *Cinq pièces pour le hautbois seul* and *Duo Concertante*, two out of the three compositions written with Holliger in mind, were discussed in the present dissertation.

It can be stated without a doubt that Antal Doráti belongs to the most prominent and outstanding 20th-century musicians. He is widely acknowledged and recognised primarily due to his remarkable conducting career and impressive discography. It ought to be highlighted, though, that most of his lifetime devoted Doráti to creative work, writing music being one of its most significant aspects. As once he observed himself, rather than "a composing conductor"

he was "a conducting composer". The very phrase illustrates how important it was for him to compose music.

This dissertation was written for two reasons. First of all, Antal Doráti composed six musical works intended for oboe, while three out of them decided he to dedicate to the key figure in regard to playing the oboe, namely Heinz Holliger. And last but not least, in the Polish language one can find very few information on Doráti. As a result, the author of this dissertation made a resolve to popularise relatively unknown, nonetheless still unusually interesting and demanding oboe works of Antal Doráti, and extensively describe the figure of the conductor and composer himself.

Familiarising oneself with the compositions and life of Doráti, acknowledging his contribution to 20-th century oboe literature, and reflecting on his thoughts pertaining to passion, music, life and the world may be instrumental in realising what a significant figure he ought to be for oboists - this almost forgotten Hungarian-American conductor.

Attached to this dissertation is a CD containning the following pieces:

1. **Notturno & Capriccio** for oboe and string quartett.

   Notturno – Andante, rubato

   Capriccio – Vivace, capriccioso

2. **Cinq pièces pour le hautbois seul** – for oboe solo.

   La cigale et la fourmie

   Lettre d'amour

   Fugue à trois voix

   Berceuse

   a Légerdemain

3. **Duo Concertante** – for oboe and piano.

   Libero, rubatissimo (lento, quasi una cadenza) – Lento, rubato

   [Lento] – Molto vivace